

« Quid detur tibi, aut quid apponatur tibi, ad linguam dolosam ? »

« Sagitta potentis acuta, cum carbonibus desolatoris ».

« Hen mihi ! Quia incolatus meus prolongatus est, habitavi cum habitantibus Cedar : multum incola fuit anima mea ».

« Cum his qui oderunt pacem, eram pacificus : cum loquebar illis, impugnabant me : gratis : »

« Quid detur tibi, aut quid apponatur tibi, ad linguam dolosam ? »

Sagitta potentis acuta, cum carbonibus desolatoris.

Heu me ! Quia incolatus meus prolongatus est, habitavi cum habitantibus Cedar : multum incola fuit anima mea.

Cum his qui oderunt [Ms. oderant] pacem, eram pacificus : dum [Ms. cum] loquebar illis, impugnabant me gratis.

PSALMUS CXX.

CANTICUM GRADUUM.

« Levavi oculos meos in montes : unde veniet auxilium mihi ? »

« Auxilium meum a Domino : qui fecit caelum et terram ».

« Non det in commotionem pedem tuum : neque dormiet qui custodit te ».

« Ecce non dormitabit, neque dormiet, qui custodit Israel ».

« Dominus custodit te, Dominus protectio tua, super manum dexteram tuam.

« Per diem sol non uret te : neque luna per noctem ».

« Dominus custodit te ab omni malo, custodiat animam tuam : Dominus : »

« Dominus custodiat introitum tuum, et exitum tuum : ex hoc nunc, et usque in saeculum ».

CANTICUM GRADUUM.

Levavi oculos meos ad montes : unde veniet auxilium mihi ?

Auxilium meum a Domino : qui fecit caelum et terram.

Non det in commotionem pedem tuum : neque obdormiet qui custodit te.

Ecce non dormitabit neque obdormiet, qui custodit Israel.

Dominus custodit te, Dominus protectio tua, super manum dexteræ tuæ.

Per diem sol non uret te : neque luna per noctem.

Dominus custodit te ab omni malo, custodiat [Ms. custodit] animam tuam Dominus.

Dominus custodiat introitum tuum et exitum tuum : ex hoc nunc, et usque in saeculum.

PSALMUS CXXI.

CANTICUM GRADUUM.

« Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi : in domum [Ms. domo] Domini ibimus ».

« Stantes erant pedes nostri, in atriis tuis Jerusalem : »

« Jerusalem, quæ ædificatur ut civitas : cuius participatio ejus in idipsum ».

« Illuc enim ascenderunt tribus, tribus Domini testimonium Israel ad confitendum nomini Domini ».

CANTICUM GRADUUM.

Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi : in domum Domini ibimus.

Stantes erant pedes nostri, in atriis tuis Jerusalem.

Jerusalem quæ ædificatur ut civitas : cuius participatio ejus in idipsum.

Illuc [Ms. illic] enim ascenderunt tribus, tribus Domini testimonium Israel ad confitendum nomini tuo, Domine.

¹ Additur in Palat ms. « diapsalma ».

² Caret obelo postrema vox isthæc in Palat. ms.

³ De suo addit Palat. ms. « diapsalma ».

⁴ Necessaria asterici nota Palat. ms. caret. Mox « illic enim », pro « illic » legit : denique alteri versui subjungit « diapsalma ».

⁵ Ms. Veronensis : « Ne des ad commovendum pedem tuum, neque dormit » (pro « dormiet) qui custodit te » : ferme cum August. ut et quod semel atque iterum dicitur : « Dominus custodiet

te », pro « custodit ».

⁶ Cum August. Veronens. m. « Jucundatus » : quocum, subsequenti versu, « tuis » tacet. Et post duos alios : « Quoniam ibi sederunt sedes super thronum » (August. « domum) David, interrogate quæ, etc. et abundantia his, qui diligunt te ». Denique : « Propter fratres meos et propinquos meos loquebar pacem de te. Propter domum Domini, etc. »

« Quia illic sederunt sedes in judicio, sedes super domum David ».

« Rogate quæ ad pacem sunt Jerusalem, et abundantia diligentibus te ».

« Fiat pax in virtute tua, et abundantia in turribus tuis ».

« Propter fratres meos, et proximos meos, loquebar pacem de te ».

« Propter domum Domini Dei nostri quæssivi bona tibi ».

« Quia illic sederunt sedes in judicio, sedes super domum David.

Rogate quæ ad pacem sunt Jerusalem : et abundantia diligentibus te.

Fiat pax in virtute tua, et abundantia in turribus tuis.

Propter fratres meos, et proximos meos, loquebar pacem de te.

Et propter domum Domini Dei mei, quæssivi bona tibi ».

PSALMUS CXXII.

CANTICUM GRADUUM.

« Ad te levavi oculos meos, qui habitas in caelis ».

« Ecce sicut oculi servorum in manibus dominorum suorum ».

« Sicut oculi ancille in manibus dominae suæ : ita oculi nostri ad Dominum Deum nostrum : donec misereatur nostri ».

« Miserere nostri, Domine, miserere nostri : quia multum repleti sumus despectione ».

« Quia : multum repleta est anima nostra : opprobrium abundantibus et despectio superbis ».

CANTICUM GRADUUM.

Ad te levavi oculos meos, qui habitas in caelis.

Ecce sicut oculi servorum in manibus dominorum suorum.

Et sicut oculi ancille in manibus dominae suæ : ita oculi nostri ad Dominum Deum nostrum, donec misereatur nobis.

Miserere nobis, Domine, miserere nobis : quia multum repleti sumus contemptione.

Et multum repleta est anima nostra : opprobrium abundantibus et despectio superbis.

PSALMUS CXXIII.

CANTICUM GRADUUM.

« Nisi quia : Dominus erat in nobis, dicit nunc Israel. Nisi quia : Dominus erat in nobis ».

« Cum exsurgerent homines in nos : forte vivos deglutissent nos ».

« Cum irasceretur furor eorum in nos : forsitan aqua absorbuisset nos ».

« Torrentem pertransiit anima nostra : forsitan vivos deglutissent nos ».

CANTICUM GRADUUM.

Nisi quod [Ms. quia] Dominus erat in nobis, dicit nunc [Ms. vero] Israel : nisi quia Dominus erat in nobis.

Dum insurgerent homines in nos : forsitan vivos deglutissent nos.

Dum irasceretur animus eorum adversus nos : forsitan velut aqua absorbuisset nos.

Torrentem pertransiit anima nostra : forsitan

¹ Isthæc « et » copula neque in Palatin. ms. neque in Græci Alexandrini codicis nuper editione jugulatur : nec re tamen vera in Hebr. est textu.

² Iterum hic « diapsalma » de suo addit Palatin. ms.

³ Tum hæc, cum quæ sequitur hoc ipso versiculo vox « quia », in Palatino ms. caret obeli nota.

⁴ Verba « pertransiit » præpositio in eodem ms. jugulatur : additur et in fine verius « diapsalma ».

⁵ Idem libri « in manus » hoc et subsequenti versu, ubi legunt, « sic oculi nostri a Dominum Deum nostrum quousque » (vel » quoadusque) misereatur nostri. Miserere nostri, Domine, mi-

serere nostri : quoniam multum repleti sumus despectione. In plurimum repleta est anima nostra, opprobrium eis qui abundant, et despectio superbis ».

⁶ Augustinus et Veronens. codex, « super nos forsitan vivos absorbuisset nos ». Et : « Dum irasceretur furor ipsorum super nos, forsitan aqua demersisset nos. Torrentem pertransiit anima nostra, forsitan pertransiit anima nostra aquam » (ms. ad. « quæ est) sine substantia ». Tum, « dedit nos in venationem. Anima nostra, sicut passer, liberata » (Aug. « eruta est de muscipula venantium. Muscipula contrita est, etc. » nam quod « sunt » in Veronensi ms. legitur, manifestus librarii est lapsus.

sitan pertransisset anima nostra aquam intolerabilem ».

« Benedictus Dominus : qui non dedit nos in captionem dentibus eorum ».

« Anima nostra, sicut passer, crepta est de laqueo venantium ».

« Laqueus contritus est, et nos liberati sumus ».

« Adjutorium nostrum in nomine Domini : qui fecit cælum et terram ».

pertransisset anima nostra aquam intolerabilem.

Benedictus Dominus : qui non dedit nos in captionem dentibus eorum.

Anima nostra, sicut passer, crepta est de laqueo venantium.

Laqueus contritus est : et nos liberati sumus.

Adjutorium nostrum in nomine Domini : qui fecit cælum et terram.

PSALMUS CXXIV.

CANTICUM GRADUUM.

« Qui confidunt in Domino sicut mons Sion : non commovebitur in æternum qui habitat ¹ in Jerusalem ».

« Montes in circuitu ejus, et Dominus in circuitu populi sui : ex hoc nunc et usque in sæculum ».

« Quia non relinquet Dominus virgam peccatorum super sortem justorum : ut non extendant justi ad iniquitatem manus suas ».

« Benefac, Domine, bonis, et rectis corde ».

« Declinantes autem ad obligationes, adducet Dominus cum operantibus iniquitatem : pax super Israel ».

CANTICUM GRADUUM.

Qui confidunt in Domino sicut mons Sion : non commovebitur in æternum, qui habitat in Jerusalem.

Montes in circuitu ejus, et Dominus in circuitu populi sui : ex hoc nunc et usque in sæculum.

Quia non derelinquet Dominus virgam peccatorum, super sortem justorum.

Ut non extendant justi ad iniquitatem manus suas : benefac, Domine, bonis et rectis corde.

Declinantes autem ad obligationem, adducet Dominus cum operantibus iniquitatem : pax super Israel.

PSALMUS CXXV.

CANTICUM GRADUUM.

« In convertendo Dominus captivitatem Sion : facti sumus sicut consolati ».

« Tunc repletum est gaudium os nostrum : et lingua nostra exultatione ».

« Tunc dicenti inter gentes : Magnificavit Dominus facere cum eis ».

« Magnificavit Dominus facere nobiscum : facti sumus lætantes ».

CANTICUM GRADUUM.

In convertendo Dominus captivitatem Sion : facti sumus sicut consolati.

Tunc repletum est gaudium os nostrum : et lingua nostra exultatione.

Tunc dicenti inter gentes : Magnificavit Dominus facere cum illis : magnificavit Dominus facere nobiscum, facti sumus lætantes.

¹ Palatinus ms. et Cari editio obelum hunc neciunt. Altero ab hoc versu nomen « Dominus » quod neque in Hebræo est textu, neque in Græco ipso, jure merito in eodem ms. expungitur : in cuius etiam fine versiculi additur « diapsalma ».

Denique et « in obligationes » legitur pro « ad obligationes ».

² Plurium numero in Veronensi ms. « non commovebuntur in æternum qui habitant, etc. » ferme cum Augustino : ut et quod sequitur « plebis sue », pro « populi sui ». Subsequenti autem versu solus Veronens. « Quoniam non derelinquet virga », de more, pro « virgam », sine interposito « Dominus » : et postremo, « Declinantes autem in strangulatione », quod est tamen ex Augustino emendandum « in strangulationem ».

³ Veronensis ms. « Cum convertit » : melius Augustinus. « convertet », aut « convertit ». Altero ab hoc versu verba « magnificavit Dominus facere cum illis », ejusdem occursu verbi, sive etiam totius hemistichii similitudine deceptus Veronensis scriba prætermisit ; legit vero mox iterum cum Augustino « jucundati », pro « lætantes ». Sed in fine, « tollens gremia sua, etc. » que, ut bene potuerit ex Græco interpretatio excudi, nulli tamen codicum Latinorum, quos scio, consonat : estque omnium notata dignissima.

« Convertite, Domine, captivitatem nostram : sicut torrens in austro ».

« Qui seminant in lacrymis : in exultatione metent ».

« Euntes ibant, et flebant, ¹ mittentes semina sua ».

« Venientes ÷ autem ÷ venient cum exultatione : portantes manipulos suos ».

Convertite, Domine, captivitatem nostram : sicut torrens in austro.

Qui seminant in lacrymis, in gaudio metent : euntes ibant, et flebant, mittentes semina sua.

Venientes autem venient in exultatione : portantes manipulos suos.

PSALMUS CXXVI.

CANTICUM GRADUUM SALOMONIS.

« Nisi Dominus ædificaverit domum : in vanum laboraverunt qui ædificant eam ».

« Nisi Dominus custodierit civitatem : frustra vigilat qui custodit ² eam ».

« Vanum est vobis ante lucem surgere : surgite postquam sederitis, qui manducatis panem doloris ».

« Cum dederit dilectis suis somnum, ecce hæreditas Domini, filii, merces, fructus ventris ».

« Sicut sagittæ in manu potentis : ita filii ³ excussorum ».

« Beatus vir, qui implevit desiderium suum ex ipsis : non confundetur cum loquetur inimicis suis ⁴ in porta ».

CANTICUM GRADUUM SALOMONIS.

Nisi Dominus ædificaverit domum : in vanum laborant qui ædificant eam.

Nisi Dominus custodierit civitatem : in vanum vigilat qui custodit eam.

In vanum est vobis ante lucem surgere : surgite postquam sederitis, qui manducatis panem doloris.

Cum dederit dilectis suis somnum : hæc est hæreditas Domini, filii, merces, fructus ventris.

Sicut sagittæ in manu potentis : ita filii excussorum.

Beatus vir, qui implevit desiderium suum ex ipsis : non confundetur dum loquetur inimicis suis in porta.

PSALMUS CXXVII.

CANTICUM GRADUUM.

« Beati omnes, qui timent Dominum : qui ambulat in viis ejus ».

« Labores manuum tuarum ⁵ quia ⁶ manducabis, beatus es, et bene tibi erit ».

« Uxor tua sicut vitis abundans, in lateribus domus tue ».

« Filii tui sicut ⁴ novellæ olivarum, in circuitu mensæ tue ».

CANTICUM GRADUUM.

Beati omnes qui timent Dominum : qui ambulat in viis ejus.

Labores ⁶ fructuum tuorum manducabis : beatus es, et bene tibi erit.

Uxor tua sicut vitis abundans, in lateribus domus tue.

Filii tui sicut novellæ olivarum, in circuitu mensæ tue.

¹ In Palatin. ms. « portantes semina sua ».

² Minus hic recte idem ms. et Cari editio obelum prætereant et in subsequentis fine versiculi addit ms. « diapsalma ».

³ De hac voce « excussorum » consule doctam Hieronymi epistolam, ejus initium est : « Beatus Pamphilus, etc. » ubi docet, hoc loco pro « adolescentibus » atque « puberibus, excussos » esse positos. Mart.

⁴ Ms. Palatinus, « sicut novellæ olivarum, etc. » qui et penultimo versui subjungit « diapsalma ».

⁵ Cum Augustino Veronens. ms. « in vanum laboraverunt ædificantes eam » : et mox, « in vanum vigilavit » (Aug. « laboravit) qui custodit eam ». Tum, « surgite postea quam sederitis qui,

etc. » Subsequenti versu solus Veronens. « Cum dederit somnum dilectis ejus, ecce hæreditas » : et in fine : « Beatus vir, qui replevit desiderium tuum ex eis : non confundetur cum loquetur, etc. » que sunt tamen levioris momenti.

⁶ Codex Veronensis : « Labores manuum tuarum » : ex qua una lectione, si quæ sane multa alia suis locis innumis, argumenta desessent, colligi recte posse arbitror, non esse hanc veterem, quam Italiam sæpe laudatus editor versionem vocat. Testis nempe est omni exceptione major Hieronymus epistola in nostra recensione 34 ad Marcellam num. 5, Latinos libros prætulisse, « labores fructuum tuorum », hancque pervulgatam lectionem tractoribus ante se crucem fixisse, et

« Ecce sic benedicetur homo : qui timet Dominum ».

« Benedicat tibi Dominus ex Sion : et videas bona Jerusalem omnibus diebus vite tue ».

« Et videas filios filiorum tuorum, pax super Israel ».

Ecce sic benedicetur omnis homo : qui timet Dominum.

Benedicat te Dominus ex Sion : et videas que bona sunt in Jerusalem omnibus diebus vite tue.

Et videas filios filiorum tuorum : pax super Israel.

PSALMUS CXXVIII.

CANTICUM GRADUUM.

« Sæpe expugnaverunt me a juventute mea, dicit nunc Israel ».

« Sæpe expugnaverunt me a juventute mea : etenim non potuerunt mihi ».

¹ « Supra dorsum meum fabricaverunt peccatores : prolongaverunt iniquitatem suam ».

« Dominus justus concidet cervices peccatorum : fundantur et convertantur retrorsum omnes, qui oderunt Sion ».

« Fiant sicut fenem tectorum : quod priusquam evellatur, exaruit ».

« De quo non implevit manum suam qui metit : et sinum suum qui manipulos colligit ».

« Et non dixerunt qui præteribant : Benedictio Domini super vos : benediximus vobis in nomine Domini ».

CANTICUM GRADUUM.

Sæpe expugnaverunt me a juventute mea, dicit nunc Israel : sæpe expugnaverunt me a juventute mea, etenim non potuerunt mihi.

Supra [Ms. Super] dorsum meum fabricaverunt peccatores : prolongaverunt iniquitates suas.

Dominus justus concidet cervices peccatorum : confundantur et reverteantur omnes qui oderunt Sion.

Fiant sicut fenem edificiorum, quod priusquam evellatur, arescit.

De quo non implevit manum suam qui metit, nec sinum suum qui manipulos colligit.

Et non dixerunt qui præteribant : Benedictio Domini super vos : benediximus [Ms. benedicimus] vos in nomine Domini.

PSALMUS CXXIX.

CANTICUM GRADUUM.

« De profundis clamavi ad te, Domine : Domine, exaudi vocem meam ».

CANTICUM GRADUUM.

De profundis clamavi ad te, Domine : Domine, exaudi orationem meam.

magno cum primis Pietaviensi Hilario, cui si demum hæc altera, « manuum tuarum », lectio innotuisset, in promptu erat commode locum exponere. « Varia » autem, inquit Hieron. « opinatus asseruit magis stare sententiam, si scribatur », fructus laborum, « aliquem manducare, et non » labores fructuum : « unde spirituales intelligentiam debere perquiri. Et ex hac occasione longam ingrediens disputationem, tanta operositate, quod volebat intelligi, usus est persuadendi, quanta semper falsitas indiget, ut vera videatur, cum in hoc loco non Septuaginta interpretes, sed Latini « de Græci verbi ambiguitate decepti », *παρρησία*, fructus, « magis quam » manus interpretati sint ; cum « *ἄρπυξ* manus » quoque dicantur, quod in Hebræo ponitur « chaphach » : et Symmachus, quintaque editio transulerunt », manuum tuarum, « ut ambiguitatem prioris sermonis effugerent ». Erat igitur veteris Latine interpretationis lectio « fructuum tuorum » non « manuum tuarum », quemadmodum Hieronymus postea mutavit. Cætera unico habet cum Augustino Vero-

nensis idem ms. « uxor tua sicut vinea fertilis ». Et, « filii tui sicut novellatio olivarum, etc. » Denique, « benedicetur homo », sine interjecto « omnis ».

¹ In Palat. ms. « super », in cuius fine versu li additur « diapsalma ». Tum « concidet », pro « concidit » legi : unde et quæ sequuntur in futuro sequitur manus rescriptit, « implebit, metit, colliget », pro « implevit, metit, etc. »

² Prepositio verbi « exaudi » in Palatino ms. de more jugulatur. Altero ab hoc versu secundis curis repositum est « observabis », pro « observaveris » : subsequenti alio reticetur « et » copula : denique alio insequenti prior « in » propositio obelo prenotatur, quemadmodum et penes Carum « anima mea in verbo ejus » : hæud equidem recte.

³ Angustinus et Veronensis. ms. « dicit verò Israel » : et subsequenti versu : « longè fecerunt injustitiam suam » : ac deinde, « confundantur et averteantur retrorsum omnes, etc. Fiant sicut fenem tectorum, quod priusquam evellatur,

« Fiant aures tue intendentes in vocem deprecationis mee ».

« Si iniquitates observaveris : Domine, Domine, quis sustinebit ? »

« Quia apud te propitiatio est : et propter legem tuam sustinui te, Domine ».

« Sustinuit anima mea in verbo ejus : speravit anima mea in Domino ».

« A custodia matutina usque ad noctem, speret Israel in Domino ».

« Quia apud Dominum misericordia est : et copiosa apud eum redemptio ».

« Et ipse redimet Israel, ex omnibus iniquitatibus ejus ».

Fiant aures tue intendentes in orationem servi tui.

Si iniquitates observaveris : Domine, Domine, qui sustinebit ?

Quia apud te propitiatio est : et propter legem tuam sustinui te, Domine.

Sustinuit anima mea verbum tuum : speravit anima mea in Domino.

A custodia matutina usque ad noctem, speret Israel in Domino.

Quia apud Dominum misericordia est : et copiosa apud eum redemptio.

Et ipse redimet Israel, ex omnibus iniquitatibus ejus.

PSALMUS CXXX.

CANTICUM GRADUUM ¹ † DAVID †

« Domine, non est exaltatum cor meum : neque elati sunt oculi mei ».

« Neque ambulavi in magnis : neque in mirabilibus super me ».

« Si non humiliter sentiebam : sed exaltavi animam meam ».

« Sicut ablactatus est super matre sua : ita retributio in anima mea ».

« Speret Israel in Domino, ex hoc nunc, et usque in sæculum ».

CANTICUM GRADUUM. ³

Domine, non est exaltatum cor meum : neque elati sunt oculi mei.

Neque ambulavi in magnis : neque in mirabilibus super me.

Si non humiliter sentiebam : sed exaltavi animam meam.

Sicut ablactatus super matrem suam : ita retribues in animam meam.

Speret Israel in Domino, ex hoc nunc, et usque in sæculum.

PSALMUS CXXXI.

CANTICUM GRADUUM.

« Memento, Domine, David, et omnis mansuetudinis ejus ».

« Sicut juravit Domino : votum vovit Deo Jacob ».

CANTICUM GRADUUM.

Memento, Domine, David, et omnis mansuetudinis ejus.

Sicut juravit Domino : votum vovit Deo Jacob.

aruit. De quo non implevit manum suam messor, et sinum suum qui manipulos colligit. Et non dixerunt transeuntes » (August. addit « viam » : Benedictio Domini, etc. »)

¹ Neque asterisci nota, neque ipsum « David » nomen in Palatino est ms. In contextu autem quarto versiculo *ἀλλοῦ* legitur : « Sicut ablactatum super matre, etc. »

² Solutus Veronensis. ms. « in vocem obsecrationis mee », et, « quis tolerabit ? Quoniam apud te, etc. » Deinde cum Augustino : « Sustinuit anima mea in verbum tuum : speravit anima mea in Domino. A vigilia matutina usque ad noctem, a vigilia matutina speret Israel in Domi-

num. Quoniam apud Dominum misericordia, et multa apud illum redemptio ».

³ Addit Veronensis psalterii editor ad codicis sui fidem « ipsi David » : in subnexa autem ibi annotatiuncula negat illud ipsum « David » nomen in eo haberi. Porro in textu ferme cum Augustino ms. « neque in altum elevati » (monet editor legendum « elati ») sunt oculi mei. Neque ingressus sum in magnis, etc. » Atque altero ab hoc versu, « quemadmodum qui ablatas est a lacte super matrem suam, sic retributio in anima mea », vel, « animam meam. Speret Israel in Domino ex hoc nunc », qua postrema una vocula prætermissa ab Augustino codex abludit.

« Si introiero in tabernaculum domus meae: si ascendere in lectum strati mei ».

« Si dederò somnum oculis meis: et palpebris meis dormitionem ».

« Et requiem temporibus meis: donec inveniam locum Domino: tabernaculum Deo Jacob ».

« Ecce audivimus eam in Ephrata: invenimus eam in campis silvae ».

« Introibimus in tabernaculum ejus: adorabimus in loco, ubi steterunt pedes ejus ».

« Surge, Domine, in requiem tuam: tu et arca sanctificationis tuae ».

« Sacerdotes tui induantur justitiam: et sancti tui exsultent ».

« Propter David servum tuum, non avertas faciem christi tui ».

« Juravit Dominus David veritatem, et non frustrabitur eam: de fructu ventris tui ponam super sedem tuam ».

« Si custodierint filii tui testamentum meum, et testimonia mea haec, quae docebo eos ».

« Et filii eorum usque in saeculum, sedebunt super sedem tuam ».

« Quoniam elegit Dominus Sion: elegit eam in habitationem sibi ».

« Haec requies mea in saeculum: hic habitabo, quoniam elegi eam ».

« Viduam ejus benedicens benedicam: pauperes ejus saturabo panibus ».

« Sacerdotes ejus induam salutari: et sancti ejus exsultatione exsultabunt ».

Si introiero in tabernaculum domus meae: si ascendero in [Ms. lac. in] lectum stratus mei.

Si dederò somnum oculis meis: aut palpebris meis dormitionem, aut [Ms. et] requiem temporibus meis.

Donec [Ms. Quoadusque] inveniam locum Domino: tabernaculum Deo Jacob.

Ecce audivimus eum in Ephrata: [Ms. Eufrata] invenimus eum in campis silvae.

Introibimus in tabernaculum [Ms. tabernacula] ejus: adorabimus in loco, ubi steterunt pedes ejus.

Exsurge, Domine, in requiem tuam: tua et arca sanctificationis tuae.

Sacerdotes tui induantur justitiam: et sancti tui exsultent.

Propter David servum tuum, non avertas faciem christi tui.

Juravit Dominus David veritatem: et non frustrabitur eum.

De fructu ventris tui ponam super sedem meam: si custodierint filii tui testamentum meum: et testimonia mea haec quae docebo eos.

Et filii eorum usque in saeculum saeculi, sedebunt super sedem meam.

Quoniam elegit Dominus Sion: praelegit eam in habitationem sibi.

Haec requies mea in saeculum saeculi: hic habitabo, quoniam praelegi eam.

Viduam ejus benedicens benedicam: pauperes ejus saturabo panibus:

Sacerdotes ejus induam salutare [Ms. salutari]: et sancti ejus exsultatione exsultabunt.

arca sanctitatis tuae ». Cum Augustino autem per tres insequentes versus, « et sancti tui laetentur: et, « ne avertas faciem, etc. » denique, « et non poenitebit eum ».

¹ Veronensis ms. cum Augustino: « Et filii eorum sedebunt in aeternum super sedem tuam: et mox, « elegit eam », pro « praelegit, etc. » atque altero ab hoc versiculo: « Viduam ejus benedicens, benedicam: et pauperes ejus, etc. »

In quem locum insignis illa est s. ipsiusmet patris annotatio in questionibus Hebraicis in Genesim. cap. XLV, v. 21: « Ubi », inquit, « mox tri legunt: Viduam ejus benedicens benedicam (« licet in plerisque codicibus », pro vidua, « hoc est pro $\chi\lambda\alpha$, nonnulli legant $\theta\lambda\alpha$), in Hebraeo habet שְׁוֹא , id est: Cibaria ejus benedicens benedicam, etc. Videsis et quae nos in eum locum observamus. Demum penultimo versu: « Ibi suscitabo » unice iterum cum Augustino ms. praefert.

¹ Palatin. ms. « stratus mei »: ad ejus libri fidem subsequenti versu « et » copulam, quod neque in Hebraeo archetypo resonet, obelo praenotavimus. Perperam vero habet insequenti alio versu idem ms. ubi primam « et » voculam unice pro toto hemistichio transverberat.

² Atque hic immerito pronomen « ejus » obelo praenotat Palatin. ms. qui et « justitia » altero hoc versu, pro « justitiam » legit.

³ Obelo temere praetermisso, praefert idem ms. « et non frustravit eum ». Sed et Graeci aliquot libri $\alpha\beta\gamma\delta$ habent: in Palatino autem « frustravit » sequiore rescriptum est manu.

⁴ Pronuntiationis tribuendum est vitio quod « ea », pro « eam » bis hoc versu in Veronensi codice scribitur, ut et mox « introivimus », et « adoravimus », pro « introibimus », et « adorabimus ». Ceterae peculiares ipsi lectiones sunt, « in locum, ubi steterunt, etc. »; et mox, « tu et

« Illuc producam cornu David: paravi lucernam christo meo ».

« Inimicos ejus induam confusionem: super ipsum autem effloreat sanctificatio mea ».

Illic producam cornu David: paravi lucernam christo meo.

Inimicos ejus induam confusionem: super ipsum autem florebit sanctificatio mea.

PSALMUS CXXXII.

CANTICUM GRADUUM, ✕² DAVID:

« Ecce quam bonum et quam jucundum, habitare fratres in unum ».

« Sicut unguentum in capite quod descendit in barbam, barbam Aaron ».

« Quod descendit in oram vestimenti ejus: sicut ros Hermon, qui descendit in montem Sion ».

« Quoniam illic mandavit Dominus benedictionem: et vitam usque in saeculum ».

CANTICUM GRADUUM.⁵

Ecce quam bonum et quam jucundum, habitare fratres in unum.

Sicut unguentum in capite quod descendit in barbam, barbam Aaron.

Quod descendit in oram vestimenti ejus: sicut ros Hermon, qui descendit in montem Sion.

Quoniam illic mandavit Dominus benedictionem: et vitam usque in saeculum.

PSALMUS CXXXIII.

CANTICUM GRADUUM.

« Ecce nunc benedicite Dominum, omnes servi Domini ».

« Qui statis in domo Domini, in atriis domus Dei nostri ».

« In noctibus ex: tollite manus vestras in sancta: et benedicite Dominum ».

« Benedicat te Dominus ex Sion: qui fecit caelum et terram ».

CANTICUM GRADUUM.

Ecce nunc benedicite Dominum, omnes servi Domini.

Qui statis in domo Domini, in atriis domus Dei nostri.

In noctibus extollite manus vestras in sancta: et benedicite Dominum.

Benedicat te Dominus ex Sion: qui fecit caelum et terram.

PSALMUS CXXXIV.

ALLELUIA.

« Laudate nomen Domini: laudate, servi, Domini ».

« Qui statis in domo Domini, in atriis domus Dei nostri ».

ALLELUIA.

Laudate nomen Domini: laudate, servi, Domini.

Qui statis in domo Domini, in atriis domus Dei nostri.

¹ Sequior hic manus rescripsit « illic » pro « illic ». De more autem subsequenti versu praeposito verbi « effloreat » praenotat veru.

² Cum asterisci nota ipsum « David » nomen Palatin. ms. ignorat.

³ Palatin. ms. « in ora », quemadmodum et in Veronensi diximus legi. Neque hoc tamen librarii tribuendum est vitio: tametsi quod in Graeco habetur ὄρα , estque ὄρα ; LXX peculiare hic loci vocabulum, ab oris significatione prorsus abluat, ac proprie notet ex eorum sensu fimbriam, sive oram vestimenti ex ovino pelle. Quod enim contrario est in Hebraeo $\text{עַל-צֵי כְרוּתוֹ שֵׁי}$, « os » proprie sonat, id est, « super os talaris ejus »: ut saepe in Scripturis de vestimentis dica-

tur; ipso Hieronymo interprete in epist. 64 ad Fabiolam num. 4, superiorem eam partem tunicae notat, « qua collo induitur, aperta, quod vulgo capitulum vocant »: apertura illa scilicet, per quam caput inseritur, quae ad instar est oris, atque os ipsius vestis appellari non incongrue potest.

⁴ Male idem ms. sine obelo hic legit.

⁵ Atque hic male idem ms. obelum praetermittit.

⁶ Additur in Veronensi ms. « ipsi David ». In textu penultimo versu legitur « in ora », pro « oram »; de qua lectione mox dicemus. Et, « qui descendit super montem Sion. Quoniam mihi » (pro « ibi » manavit Dominus, etc. »)

« Laudate Dominum, quia bonus Dominus :
psallite nomini ejus, quoniam suava ».

« Quoniam Jacob elegit sibi Dominus : Israel in
possessionem sibi ».

« Quia ego cognovi quod magnus est Dominus :
Dominus : et Deus noster prae omnibus diis ».

« Omnia quae cumque voluit Dominus, fecit
in caelo et in terra : in mari, et in omnibus
abyssis ».

« Educens nubes ab extremo terrae : fulgura in
pluviam fecit ».

« Qui producit ventos de thesauris suis : qui
percussit primogenita Aegypti ab homine usque
ad pecus ».

« Et misit signa et prodigia in medio tui,
Aegypti : in Pharaonem, et in omnes servos ejus ».

« Qui percussit gentes multas : occidit reges
fortes ».

« Sehon regem Amorrhæorum, et Og regem Basan,
et omnia regna Chanaan ».

« Et dedit terram eorum hereditatem, hereditatem
Israel populo suo ».

« Domine, nomen tuum in aeternum : Domine,
memoriale tuum in generationem et generationem ».

« Quia judicabit Dominus populum suum : et
in servis suis deprecabitur ».

« Simulacra gentium argentum et aurum, opera
manuum hominum ».

« Os habent, et non loquentur : oculos habent,
et non videbunt ».

« Aures habent, et non audiunt : neque enim
est spiritus in ore ipsorum ».

.
.
.

¹ Veronens. ms. « quoniam bonus Dominus ». Atque altero ab hoc versu : « Quoniam ego cognovi, quoniam magnus Dominus, et Dominus noster super omnes deos ».

² Veronens. ms. « in mari et in omnibus abyssis. Suscitans nubes ab extremo terrae, etc. » qui eduxit ventos, etc. ; demum, « immisit signa, etc. » fere semper cum Augustino, eoque saepius uno.

³ Verbum « occidit », quod et Augustinus videtur retinuisse, ms. Veronens. tacet. Tum legit : « Et dedit terram eorum in hereditatem, hereditatem Israel servo suo. Domine, nomen tuum in saecula, memoriale tuum in generatione et generationem. Quoniam judicavit Dominus plebem

Laudate Dominum, quoniam benignus est Dominus : psallite nomini ejus, quoniam suavis est. Quoniam Jacob elegit sibi Dominus : Israel in possessionem sibi.

Quia ego cognovi quod magnus est Dominus : et Deus noster prae omnibus diis.

Omnia quaecumque voluit Dominus, fecit in caelo, et in terra, in mari et in abyssis.

Et educens nubes ab extremis terrae : fulgura in pluviam fecit.

Qui producit ventos de thesauris suis : qui percussit primogenita Aegypti, ab homine usque ad pecus.

Misit signa et prodigia in medio tui, Aegypti, in Pharaonem, et in omnes servos ejus.

Qui percussit gentes multas : et occidit reges fortes.

Sehon regem Amorrhæorum, et Og regem Basan : et omnia regna Chanaan occidit.

Et dedit terram eorum hereditatem, hereditatem Israel populo suo.

Domine, nomen tuum in aeternum : Domine, memoriale tuum in saeculum saeculi.

Quia judicabit Dominus populum suum : et in servis suis consolabitur.

Simulacra gentium argentum et aurum, opera manuum hominum.

Os habent, et non loquentur : oculos habent, et non videbunt.

Aures habent, et non audiunt : nares habent, et non odorantur.

Manus habent, et non palpabunt : pedes habent, et non ambulabunt.

Non clamabunt in gutture suo : neque enim est spiritus in ore ipsorum.

suam, etc. » admissum cum Augustino ; non autem quae infra sunt tria in instanti verba, « non loquentur, non vident, non audiunt », contra quam saepius laudato editori notatum est. Notum porro huc adscitos esse ex superiori Psalmo cum versiculos qui exinde subsequuntur ; in quibus tamen non contractabantur, pro « palpabunt », et « in faucibus suis », pro « gutture suo » legitur. Denique iterum cum August. « Similes illis fiant omnes qui, etc. » in fine autem de suo « benedicat te Dominus », pro « benedictus Dominus ».

⁴ Sequentes versiculi huc translati sunt in Romano psalterio, ex psalmo superiori cxii : sic pro voluntate scriptorum plura habemus admix-

« Similes illis fiant qui faciunt ea, et omnes qui confidunt in eis ».

« Domus Israel, benedicite Domino : domus Aaron, benedicite Domino ».

« Domus Levi, benedicite Domino : qui timetis Dominum, benedicite Domino ».

« Benedictus Dominus ex Sion : qui habitat in Jerusalem ».

Similes illis fiant qui faciunt ea, et omnes qui confidunt in eis.

Domus Israel, benedicite Dominum : domus Aaron, benedicite Dominum : domus Levi, benedicite Dominum.

Qui timetis Dominum, benedicite Dominum benedictus Dominus ex Sion, qui habitat in Jerusalem.

PSALMUS CXXXV.

ALLELUIA.

« Confitemini Domino, quoniam bonus : quoniam in aeternum misericordia ejus ».

« Confitemini Deo deorum : quoniam in aeternum misericordia ejus ».

« Confitemini Domino dominorum : quoniam in aeternum misericordia ejus ».

« Qui fecit mirabilia magna solus : quoniam in aeternum misericordia ejus ».

« Qui fecit caelos in intellectu : quoniam in aeternum misericordia ejus ».

« Qui firmavit terram super aquas : quoniam in aeternum misericordia ejus ».

« Qui fecit luminaria magna : quoniam in aeternum misericordia ejus ».

« Solem in potestatem diei : quoniam in aeternum misericordia ejus ».

« Lunam, et stellas in potestatem noctis : quoniam in aeternum misericordia ejus ».

« Qui percussit Aegyptum cum primogenitis eorum : quoniam in aeternum misericordia ejus ».

« Qui eduxit Israel de medio eorum : quoniam in aeternum misericordia ejus ».

« In manu potenti, et brachio excelso : quoniam in aeternum misericordia ejus ».

« Qui divisit mare Rubrum in divisiones : quoniam in aeternum misericordia ejus ».

ALLELUIA.

Confitemini Domino, quoniam bonus [Ms. add. est] : quoniam in saeculum misericordia ejus.

Confitemini Deo deorum : quoniam in saeculum misericordia ejus.

Confitemini Domino dominorum : quoniam in saeculum misericordia ejus :

Qui facit mirabilia magna solus : quoniam in saeculum misericordia ejus.

Qui fecit caelos in intellectu, quoniam in saeculum misericordia ejus.

Qui fundavit terram super aquas : quoniam in saeculum misericordia ejus.

Qui fecit luminaria magna solus : quoniam in saeculum misericordia ejus.

Solem in potestate diei : quoniam in saeculum misericordia ejus.

Lunam et stellas in potestate noctis : quoniam in saeculum misericordia ejus.

Qui percussit Aegyptum cum primitivis eorum : quoniam in saeculum misericordia ejus.

Et eduxit Israel de medio ejus : quoniam in saeculum misericordia ejus.

In manu forti, et brachio excelso : quoniam in saeculum misericordia ejus.

Qui divisit mare Rubrum in divisiones : quoniam in saeculum misericordia ejus.

tionis genera in veteri Vulgata Graeca, atque Latina. Mart.

¹ Nos obelum, qui deerat ante, « et » copulam, admonente Palatino ms. ad Hebraei textus fidem suffocimus.

² De suo addit Palat. ms. « diapsalma ».

³ In instanti ms. Veronens. « qui facit », ut est infra, « caelos in intelligentia : quae Augustino, quem auctor sum ut consulas, lectio innotuit. Videsis et Hieronymi epistolam ad Sunniam et Fretelam, qui alterum nomen « solus », ubi dicitur « luminaria magna solus », de superiori versiculo additum, atque adeo expungendum docet.

⁴ De hoc verbo, « solus », Hieronymus aiebat ad Sonn. et Fretel. « Dicitis quia in Graeco invenieritis, magna solus ; sed hoc de superiori versiculo est, ubi legitur, qui facit mirabilia magna solus. Ibi ergo legendum est, et hic quasi superfluum, non scribendum ». In editis exemplaribus Graecis verbum, « solus », legitur, non tamen in ms. Sorbonico editionis LXX. Mart.

⁵ Veron. ms. « per medium » : tum quarto ab hoc versu, « Pharaonem et virtutem ejus in mare Rubrum » : et mox : « Qui eduxit populum suum in deserto » : fere cum Augustino.

« Et eduxit Israel per medium ejus : quoniam in æternum misericordia ejus ».

« Et excussit Pharaonem, et virtutem ejus in mari Rubro : quoniam in æternum misericordia ejus ».

Qui traduxit populum suum ¹ per desertum : quoniam in æternum misericordia ejus ».

« Qui percussit reges magnos : quoniam in æternum misericordia ejus ».

« Et occidit reges fortes : quoniam in æternum misericordia ejus ».

« Sehon regem Amorrhæorum : quoniam in æternum misericordia ejus ».

« Et Og regem Basan : quoniam in æternum misericordia ejus ».

« Et dedit terram eorum hæreditatem : quoniam in sæculum misericordia ejus ».

« Hæreditatem Israel servo suo : quoniam in æternum misericordia ejus ».

« Quia in humilitate nostra memor fuit nostri : quoniam in æternum misericordia ejus ».

« Et redemit nos ab inimicis nostris : quoniam in æternum misericordia ejus ».

« Qui dat escam omni carni : quoniam in æternum misericordia ejus ».

« Confitemini Deo cæli : quoniam in æternum misericordia ejus ».

« ² Confitemini Domino dominorum : quoniam in æternum misericordia ejus ».

PSALMUS CXXXVI.

DAVID PSALMUS, JEREMLE :

« Super flumina Babylonis illic sedimus et fleuimus : cum recordaremur Sion ».

¹ Sequitur manus in eodem codice rescripsit « in deserto » : proprius Gr. ἐν τῇ ἐρήμῳ.

² Huc translatus est versiculus tertius ejusdem psalmi, qui non legitur in Hebræo, nec in LXX Romanae editionis. Exstat tamen in Græco triplicis psalterii ms. Sorbonici, atque in omnibus mss. nostris Latinis. MART.

— Obelus temere prætermisus est in Palatino ms. Videtur porro quæ de ascensione hoc versu ad oppositam columnam dicemus.

³ In ms. Sorbonico aliter legitur : « Qui eduxit aquam de medio eorum ». Sed utrumque additum est imperitia et temeritate librorum :

Et eduxit Israel per medium ejus : quoniam in sæculum misericordia ejus.

Et excussit Pharaonem et exercitum ejus in mani Rubro : quoniam in sæculum misericordia ejus.

Qui traduxit populum suum per desertum : quoniam in sæculum misericordia ejus.

Qui ³ eduxit aquam de petra rupis : quoniam in sæculum misericordia ejus.

Qui percussit reges magnos : quoniam in sæculum misericordia ejus.

Et occidit reges mirabiles [Ms. admirabiles] : quoniam in sæculum misericordia ejus.

Sehon regem Amorrhæorum : quoniam in sæculum misericordia ejus.

Et Og regem Basan : quoniam in sæculum misericordia ejus.

Et dedit terram eorum hæreditatem : quoniam in sæculum misericordia ejus.

Hæreditatem Israel servo suo : quoniam in sæculum misericordia ejus.

Quia [Ms. quoniam] in humilitate nostra memor fuit nostri Dominus : quoniam in sæculum misericordia ejus.

Et redemit nos de manu inimicorum nostrorum : quoniam in sæculum misericordia ejus.

Qui dat escam omni carni : quoniam in sæculum misericordia ejus.

Confitemini ⁴ Deo [Ms. Domino] cæli : quoniam in sæculum misericordia ejus.

Confitemini Domino dominorum, quoniam bonus : quoniam in sæculum misericordia ejus.

³ PSALMUS DAVID, JEREMLE.

Super flumina Babylonis illic sedimus et fleuimus : dum recordaremur tui, Sion.

nihil enim hujus versiculi exstat in Scriptura sacra Hebraica, vel Græca psalorum. MART.

⁴ Postremus hic versus, qui purus purusque tertius est hujus psalmi, in originalibus ipsisque Latinis emendatioribus libris, atque adeo Veronensi desideratur. Admittit eum tamen Augustinus in enarrationibus : non item et, quem modo laudatus editor citat, Hieronymus, quem notum est lippis atque tonsoribus, commentarios illos ψαλμῶν τριῶν, seu breuiarium in psalms, non adornasse.

⁵ Pro titulo tantum est in Veronensi ms. « ipse David », in textu, « tibi sedimus », pro « illic,

« In salicibus in medio ejus suspendimus organa nostra ».

« Quia illic interrogauerunt nos, qui captivos duxerunt nos, verba cantionum ».

« Et qui abduxerunt nos : Hymnum cantate nobis de canticis Sion ».

« Quomodo cantabimus canticum Domini, in terra aliena ? »

« Si oblitus fuero tui, Jerusalem ; oblivioni detur dextera mea ».

« Adhæreat lingua mea faucibus meis : si non meminero tui ».

« Si non proposuero Jerusalem, in principio lætitiæ meæ ».

« Memor esto, Domine, filiorum Edom, in die Jerusalem ».

« Qui dicunt : Exinanite, exinanite, usque ad fundamentum in ea ».

« Filia Babylonis ¹ misera, beatus qui retribuēt tibi retributionem tuam : quam retribuisti nobis ».

« Beatus qui tenebit, et allidet parvulos tuos ad petram ».

In salicibus in medio ejus suspendimus organa nostra.

Quia illic interrogauerunt nos, qui captivos duxerunt nos, verba cantionum, et qui abduxerunt nos :

Hymnum cantate nobis de canticis Sion. Quomodo cantabimus canticum Domini, in terra aliena ?

Si oblitus fuero tui, Jerusalem : obliviscatur me dextera mea.

Adhæreat lingua mea faucibus meis : si non meminero tui.

Si non proposuero tui Jerusalem, in principio lætitiæ meæ.

Memento, Domine, filiorum Edom, in die Jerusalem.

Qui dicunt : Exinanite, exinanite, quousque ad fundamentum in ea.

Filia Babylonis ¹ misera, beatus qui retribuēt tibi retributionem tuam : quam tu retribuisti nobis.

Beatus qui tenebit, et allidet parvulos tuos ad petram.

PSALMUS CXXXVII.

IPSE DAVID.

IPSE DAVID.

« Confitebor tibi, Domine, in toto corde meo : quoniam ² audisti verba oris mei ; »

« Et ³ in conspectu Angelorum psallam tibi : adorabo ad templum sanctum tuum, et confitebor nomini tuo ».

« Super misericordia tua, et veritate tua : quoniam magnificasti super ⁴ omne ⁵ nomen factum tuum ».

Confitebor tibi, Domine, in toto corde meo : quoniam ² exaudisti omnia verba oris mei, et in conspectu Angelorum psallam tibi.

Adorabo ad templum sanctum tuum : et confitebor nomini tuo, Domine.

Super misericordia tua, et veritate tua : quoniam ⁴ magnificasti super nos nomen sanctum tuum.

etc. Tum, « quoniam tibi interrogauerunt nos, etc. verba canticorum ». A tertio autem ab hoc versu, « si tui non meminero. Si non te proposuero Jerusalem in principio jucunditatis meæ » : atque alio interposito, « dicentium : Evacuate, evacuate usque ad fundamenta in ea ». E quibus pleraque omnia cum Augustiniana lectione consonant.

¹ Immerito ἰερὸς, « misera », Palatinus ms. obelo prenotat.

² Ipsam cum obelo et copulam Palatinus ms. et Cari editio præmittunt.

³ Hanc quoque Palatin. ms. notam asterisci, ac rursum, juncta Cari editione, subsequentis versus priorem obelum per oscitantiam omittit. Addit vero ms. in fine versus de suo « diapsalma ».

⁴ Ms. Veronens. « infelix », pro « misera », et « quam retribuisti », non interposito « tu » pro-

nomine : denique, « beatus qui tenebit infantes tuos, et elidet eos ad petram » : cum Augustino fere continenter.

⁵ In Veronensi ms. ut et penes Augustinum, « audisti verba oris mei, et coram Angelis psallam tibi ». Tacet et subsequenti versu postrema vox « Domine » : atque inde legitur : « In misericordia », non addito « tua », quod est tamen in Augustiniano psalterio. Videtur Hieronymum ad hunc versiculi locum, ubi dicitur, « magnificasti super nos », in epist. ad Sunniam et Fretelam. Porro in eodem ms. et apud Augustinum, « cito exaudi me, multiplicabis me in anima mea in vir. tote ». Sic in subsequentis fine, « in viis Domini », pro « in canticis Domino » : tum excelsa, pro « alta ». Denique, « retribues pro me, Domine, misericordia tua in æternum : Domine, opera, etc. ».

⁶ Ita ms. Sorbonicus ac editus Cari : ms. au-

« In quacumque die invocavero te, exaudi me : multiplicabis in anima mea virtutem ».

« Constituteur tibi, Domine, omnes reges terræ : quia audierunt omnia verba oris tui ».

« Et cantent in viis Domini : quoniam magna est gloria Domini ».

« Quoniam excelsus Dominus, et humilia respicit, et alta a longe cognoscit ».

« Si ambulavero in medio tribulationis, vivificabis me : et super iram inimicorum meorum extendisti manum tuam, et salvum me fecit dextera tua ».

« Dominus retribuet pro me : Domine, misericordia tua in sæculum : opera manuum tuarum ne despicias ».

PSALMUS CXXXVIII.

IN FINEM, DAVID PSALMUS.

« Domine, probasti me, et cognovisti me : tu cognovisti sessionem meam, et resurrectionem meam ».

« Intellexisti cogitationes meas de longe : semitam meam, et funiculum meum investigasti ».

« Et omnes vias meas prævidisti : quia non est sermo in lingua mea ».

« Ecce, Domine, tu : cognovisti omnia novissima et antiqua : tu formasti me, et posuisti super me manum tuam ».

tem Carnutensis legit, « super omnia ». Quod magis accedit ad locutionem antiquorum Latino- rum codicum, uti liquet ex his Hieronymi verbis ad Sunn. et Fretel. « Græco reperisse vos dicitis, super omnes : sed in Septuaginta ita legitur, *ὅτι ἐμεγάλυνας ἐπὶ πᾶν τὸ ὄνομα, τὸ ἅγιόν σου*, sicut et nos in Latino verimus. Cæterum apud Hebræos ita esse cognoscite: quia magnificasti super omne nomen verbum tuum. Juxta editionem autem Latinam hic sensus est : Quoniam magnificasti super omne nomen, hoc est, quod in celo et in terra dici potest sanctum, filium tuum ». Notandum vero in ms. Alexandrino scriptum esse adhuc, non *ἐπὶ πᾶν*, sed *ἐπὶ πᾶνας*, id est, « super omnes », ut legebant Sunnia et Fretela in suis exemplaribus Græcis. MARR.

¹ Rectius hic verbum ipsum substantivum, cum preposito vera, Palatin. ms. ignorat.

² Secundis melioribus curis in eodem ms. obelus ipsaque « et » copula indicitur.

³ Perperam hic sine obelo idem ms. legit.

In quacumque die invocavero te, exaudi me : multiplicabis in anima mea virtutem ».

« Constituteur tibi, Domine, omnes reges terræ : quoniam audierunt omnia verba oris tui, et cantent in canticis Domino ».

« Quoniam magna est gloria Domini : quia [Ms. quoniam] excelsus Dominus, et humilia respicit, et alta a longe agnoscit [Ms. cognoscit] ».

« Si ambulavero in medio tribulationis, vivificabis me : et super iram inimicorum meorum extendisti manum tuam, et salvum me fecit dextera tua ».

« Domine, retribue pro me : Domine, misericordia tua in sæculum : opera manuum tuarum ne despicias ».

IN FINEM, PSALMUS DAVID [MS. IPSI DAVID].

« Domine, probasti me, et cognovisti me : tu cognovisti sessionem [Ms. sedem] meam, et resurrectionem meam ».

« Intellexisti cogitationes meas, a [Ms. de] longe, semitam meam, et directionem meam investigasti, et omnes vias meas prævidisti : quia non est dolus in lingua mea ».

« Ecce tu, Domine [Ms. Domine tu], cognovisti omnia novissima et antiqua ».

« Tu formasti me, et posuisti super me manum tuam ».

¹ Unice cum Augustino idem ms. « et limitam meum investigasti, etc. quoniam non es dolus, etc. » Quod, « inquit Hieronym. solum sexta editio interpretata est. Cæterum et apud Septuaginta, et apud omnes interpretes, et ipsum Hebraicum, vel *καλῶν*, vel *λόγων*, « eloquium », « verbum », scriptum habet. Altero ab hæc versu, « tu fixisti me, etc. » Denique, « mirificata est scientia tua ex me : invaluit nec potero ad illam. Quo ibo a spiritu tuo, et quo facie tua fugiam » ?

² Testatur Hieronymus solum sextam editionem interpretatam fuisse *ὄλον*, « dolum » : apud LXX vero, et omnes alios interpretes, ac in ipso Hebraico scriptum esse *καλῶν*, vel *λόγων*, id est, « eloquium », et « verbum ». Psalterium igitur Romanum nonnihil habet admixtum sextæ editionis : ut et editio LXX interpretum in manuscripto Sorbonico, ubi legitur : « Oti uk esin dolus in lingua mea », hoc est, « quia non est dolus in lingua mea ». MARR.

« Mirabilis facta est scientia tua : ex me : confortata est, et non potero ad eam ».

« Quo ibo a spiritu tuo ? Et quo a facie tua fugiam » ?

« Si ascendero in caelum, tu illic es : et si descendero in infernum, ades ».

« Si sumpsero pennas meas : diluculo : et habitavero in extremis maris ».

« Etenim illic manus tua deducet me : et tenebit me dextera tua ».

« Et dixi : Forsitan tenebræ conculcabunt me ? Et nox illuminatio mea in deliciis meis ».

« Quia tenebræ non obscurabuntur a te, et nox sicut dies illuminabitur : sicut tenebræ ejus, ita et lumen ejus ».

« Quia tu possedisti renes meos : suscepisti me de utero matris meæ ».

« Confitebor tibi, quia terribiliter magnificatus es : mirabilia opera tua, et anima mea cognoscit [Ms. cognoscet] nimis ».

« Non est occultatum os meum a te, quod fecisti, in oculo : et substantia mea, in inferioribus terræ ».

« Imperfectum meum viderunt oculi tui, et in libro tuo omnes scribentur : dies formabuntur, et nemo in eis ».

« Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui, Deus : nimis confortatus est principatus eorum ».

« Dinumerabo eos, et super arenam multiplicabuntur : exsurrexi, et adhuc sum tecum ».

« Si occideris, Deus, peccatores : viri sanguinum, declinate a me ».

Mirabilis facta est scientia tua ex me : confortata est, nec potero ad eam.

« Quo ibo a spiritu tuo ? Et a facie tua quo fugiam ? »

« Si ascendero in caelum, tu illic es : et si descendero in infernum, ades ».

« Si sumpsero pennas meas ante lucem : et habitavero in postremo maris ».

« Etenim illic manus tua deducet me ? Et tenebit [Ms. contenebit] me dextera tua ».

« Et dixi : Forsitan tenebræ conculcabunt me : et nox illuminatio mea in deliciis meis ».

« Quia tenebræ non obscurabuntur abs te : et nox sicut dies illuminabitur ».

« Sicut tenebræ ejus, ita et lumen ejus : quia tu, Domine, possedisti renes meos et suscepisti me de utero matris meæ ».

« Confitebor tibi, Domine, quoniam terribiliter mirificatus es : mira opera tua, et anima mea novit nimis ».

« Non est occultatum os meum abs te, quod fecisti, in oculo : et substantia mea, in inferioribus terræ ».

« Imperfectum meum viderunt oculi tui : et in libro tuo omnes scribentur ».

« Dies formabuntur, et nemo in eis : mihi autem nimis honorificati sunt amici tui, Deus : nimis confortatus est principatus eorum ».

« Dinumerabo eos, et super arenam multiplicabuntur : resurrexi, et adhuc tecum sum : si occidas, Deus, peccatores ».

« Viri sanguinum, declinate a me, quia dicitis in ventre [Aug. ex utero] matris meæ ».

¹ Pari consensu idem libri, « mirabilia opera tua, et anima mea cognoscit valde. Non est absconditum os meum a te, quod fecisti in abscondito, etc. » Mox solus Veronensis, « viderunt oculi mei », pro « tui » : qua sane dissimulanda sæpius laudato editori lectio non erat, quippe quæ tam adeo cæteris libris omnibus contrariis, ut qui eam unus probat codex San-Germanensis, prætulit tamen « imperfectum tuum », pro « meum » : ablutatque adeo penitus sensu. Pergunt porro, « per diem errabunt, et nemo in eis : mihi autem valde honorificati sunt amici tui, Deus : valde confortatus, etc. » Tum, « exsurrexi, et adhuc tecum sum : si occideris Deus, etc. » Et, « quoniam dicitis in cogitatione, accipiem in vanitatem », vel « vanitate, civitates suas. Nonne eos qui oderunt », vel « oderant te, Domine, odio habuit, et super, etc. »

² Vitiose Palatinus ms. ut et Cari editio hoc et subsequenti obelo carent.

³ Hic vero Palatinus codicis potiorum fidem secuti, obelum, quod immerito Martianeus « tu » pronomen confoderat, sustulimus, ad stipulante luculentissimo Hebraico textu *אני*, atque ipsa Cari editione. E contrario quod sequitur verbum substantivum « es », jugulavimus, ad ipsius ms. fidem et maxime Hebræi archetypi silentium. Pec- cata enim ipsa etiam Græci codicis Alexandrini nupera editio in hisce apponendis notis.

⁴ Veronensis. ms. et Augustinus, « tu ibi es : si descendero, etc. Si recipiam pennas meas in directum : et habitabo, » vel « habitavero, in novissima maris ». Et post intermedium versum, « fortasse tenebræ conculcabunt me, et nox illuminatio in deliciis meis. Quoniam tenebræ non obtenebrabuntur », vel, « tenebrabuntur, a te, et nox tanquam dies, etc. » Demum, « quoniam tu possedisti renes meos, Domine : suscepisti me a

« Quia dicitis in cogitatione : accipient in vanitate civitates tuas ».

« Nonne qui oderunt te, Domine, oderam? Et super inimicos tuos tabescebam?

¹ Perfecto odio oderam illos : et inimici facti sunt mihi ».

« Proba me, Deus, et scito cor meum : interroga me, et cognosce semitas meas ».

« Et vide si via iniquitatis in me est : et deduc me in via aeterna ».

PSALMUS CXXXIX.

¹ IN FINEM, PSALMUS DAVID.

« Eripe me, Domine, ab homine malo : a viro iniquo eripe me ».

« Qui cogitaverunt iniquitates in corde : tota die constituebant praelia ».

« Acerunt linguas suas sicut ² serpentis : venenum aspidum sub labiis eorum ». DIAPSALMA.

« Custodi me, Domine, de manu peccatoris : et ab hominibus iniquis eripe me ».

« Qui cogitaverunt supplantare gressus meos : absconderunt superbi laqueum mihi ».

« Et funes extenderunt in laqueum : juxta iter scandalum posuerunt mihi ». DIAPSALMA.

« Dixi Domino : Deus meus es tu : ³ ex ⁴ aui, Domine, vocem deprecationis meae ».

« Domine, Domine, virtus salutis meae : obumbrasti ⁵ super ⁶ caput meum in die belli ⁷ ».

¹ In Palatin. ms. « Defecto odio oderam illos : inimici, etc. » ipsa non interposita « et » copula.

² In Palatino ms. verba « in finem » desiderantur.

³ Idem ms. « serpentes » plurimum numero. Retinet porro quod subnectitur « diapsalma », et qua infra sunt reliqua duo. Tacet et insequenti versu « et » copulam, quam sane praestalt expungere, cum neque in Hebraeo sit, neque in Graeco ipso textu.

⁴ Hic autem de suo addit idem ms. « diapsalma ». Porro legit, « non tradas, Domine, desiderio meo peccatori » : minus recte.

⁵ Solut Veronensis ms. « scito cor meum, scruta renes meos, et scito semitas meas ».

⁶ Idem ms. « Libera me, Domine, etc. et a viro injusto erue me. Qui cogitaverunt injustitias », et, « constituebant bella. Acerunt linguam suam, etc. » Et insequenti versu, « conserva me, Domine, de manu peccatoris, ab hominibus injustis libera me ». Tum, « absconderunt su-

cogitationibus vestris : accipient in vanitate civitates suas.

Nonne qui te oderunt, Deus, oderam illos? Et super inimicos tuos tabescebam?

Perfecto odio oderam illos : et [Ms. tac. et] inimici facti sunt mihi.

Proba me, Deus [Ms. Domine], et ⁸ scito cor meum : interroga me, et cognosce semitas meas.

Et vide si via iniquitatis in me est : et deduc me in viam aeternam [Ms. via aeterna].

IN FINEM, PSALMUS DAVID [MS. IPSI DAVID].

Eripe ⁹ me, Domine, ab homine malo : a viro iniquo libera me.

Qui cogitaverunt malitias in corde : tota die constituebant praelia.

Acerunt linguas suas sicut serpentes : venenum aspidum sub labiis eorum. DIAPSALMA.

Custodi me, Domine, de manu peccatoris : et ab hominibus iniquis libera me.

Qui cogitaverunt supplantare gressus meos : absconderunt superbi laqueos mihi.

Et funes extenderunt in laqueum ¹⁰ pedibus meis : juxta iter scandalum posuerunt mihi. DIAPSALMA.

Dixi ¹¹ Domino : Deus meus es tu : exaudi, Domine, vocem orationis meae.

Domine, Domine, virtus salutis meae : obumbrasti ¹² super ¹³ caput meum in die belli.

perbi muscipulam mihi. Et restes extenderunt in muscipula pedibus meis » (quae postrema duo verba superflua esse, Hieronymus epist. ad Sunniam docet) : « juxta semitam scandalum posuerunt mihi » : fere « continenter ad verbum cum Augustino ».

⁷ Haec verba, « pedibus meis », hoc in loco superflua esse docet Sanctus Hieronymus. Marr.

⁸ Iterum cum Augustino idem liber, « dixi, Domine : Deus meus es tu, auribus percipe, Domine, vocem deprecationis meae ». Et, « obumbrasti super caput meum in die belli. Ne tradas me, Domine, a desiderio meo peccati », pro « peccatori » : et, « ne forte exaltentur ». Tum, « leget eos. Decidant super eos carbones ignis in terra et dejicies eos, etc. » atque altero versu, « mala venabuntur in interitum ». Denique, « Dominus faciet judicium egentis, et causam pauperum » : ut et in fine « inhabitabunt », pro « habitabunt ».

« Ne tradas me, Domine, a desiderio ¹⁴ meo : peccatori : cogitaverunt contra me, ne derelinquas me, ne forte exaltentur ». DIAPSALMA.

« Caput circuitus eorum : labor laborum ipsorum operiet eos ».

« Cadent super eos carbones, in ignem dejicies eos : in miseris non subsistent ».

« Vir linguosus non dirigetur in terra : virum injustum mala capient in interitu ».

« Cognovi quia faciet Dominus judicium inopis : ¹⁵ et ¹⁶ vindictam pauperum ».

« Verumtamen justi confitebuntur nomini tuo : ¹⁷ et ¹⁸ habitabunt recti cum vultu tuo ».

Ne tradas me a desiderio meo peccatori : cogitaverunt adversus me : ne derelinquas me, ne unquam exaltentur. DIAPSALMA.

Caput circuitus eorum [Ms. illorum], labor laborum ipsorum cooperiet eos.

Cadent super eos carbones ignis, in ignem dejicies eos : in miseris non subsistent.

Vir linguosus non dirigetur super terram : virum injustum mala capient in interitu.

Cognovi quoniam faciet Dominus judicium inopum : et vindictam pauperum.

Verumtamen justi confitebuntur nomini tuo : et habitabunt recti cum vultu tuo.

PSALMUS CXL.

PSALMUS DAVID.

« Domine, clamavi ad te, exaudi me : intende voci meae cum clamavero ad te ».

« Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo : elevatio manuum mearum sacrificium vespertinum ».

« Pone, Domine, custodiam ori meo : ¹⁹ et ²⁰ ostium circumstantiae labiis meis ».

« Non declines cor meum in verba malitiae : ad excusandas excusationes in peccatis ».

« Cum hominibus operantibus iniquitatem : et non communicabo cum electis eorum ²¹ ».

« Corripiet me justus in misericordia : et increpabit me : oleum ²² autem ²³ peccatoris non impinguet caput meum ».

« Quoniam adhuc et oratio mea in beneplacitis eorum : absorpti sunt juncti petre iudices eorum ».

« Audient verba mea, quoniam potuerunt : sicut crassitudo terrae erupta est super terram ».

¹⁴ Minus recte Palatinus ms. obeli notam hanc praerit. Rectissime autem subsequenti versu eandem voculam « et » plane omittit, juxta s. ipsiusmet doctoris mentem in epist. ad Sunniam et Pregelam : « In Graeco reperisse vos dicitis », et habitabunt : « Sed hic » et « conjunctio superflua est ».

¹⁵ Atque hic de suo Palatin. ms. addit « diapsalma ».

¹⁶ In Veronensi psalterio, « ostium continentiae circa labia mea. Ne declines cor meum in verba maligna » : paulo post, « et non combinabo cum electis eorum. Emendabit me justus in miseri-

PSALMUS DAVID [MS. IPSI DAVID].

Domine, clamavi ad te, exaudi me : intende voci orationis [Ms. deprecationis] meae, dum clamavero ad te.

Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo.

Elevatio manuum mearum, sacrificium vespertinum.

Pone, Domine, custodiam ori meo : et ostium ²⁴ circumstantiae labiis meis.

Ut non declines cor meum in verbum malum : ad excusandas excusationes in peccatis.

Cum hominibus operantibus iniquitatem : et non combinabor cum electis eorum.

Corripiet me justus in misericordia, et increpabit me : oleum autem peccatoris non impinguet caput meum.

Quoniam adhuc oratio mea in beneplacitis eorum : absorpti sunt continuati petre iudices eorum, audient verba mea, quoniam potuerunt.

Sicut crassitudo terrae eructat super terram : dissipata sunt ossa nostra secus infernum.

cordia : et arguet me, etc. » Tum, « quoniam adhuc et oratio mea, etc. absorpti sunt juxta petram iudices eorum : audient verba mea, quoniam praevulerunt. Sicut crassitudo terrae eructa est super terram, dispersa sunt juxta infernum ossa nostra. Quoniam ad te, etc. ne avertas anima vestra » (solemni veteri pronuntiandi, sive scribendi more, pro « animam meam»). Custodi me a muscipula, quae » (pro « quam») occultaverunt mihi, et ab scandalis quae operantur iniquitatem. Cadent in retiaculo peccatores : singularis ego sum, donec transeam ». Quae pleraque omnia cum Augustino, eoque saepius unico faciunt.

« Dissipata sunt ossa nostra secus infernum : quia ad te, Domine, Domine, oculi mei : in te speravi, non auferas animam meam ».

« Custodi me a laqueo quem statuerunt mihi : et a scandalis operantium iniquitatem ».

« Cadent in retiaculo ejus peccatores : singulariter sum ego donec transeam ».

Quia ad te, Domine, Domine, oculi mei : in te speravi, ne auferas animam meam.

Custodi me a laqueo quem statuerunt mihi : et a scandalis operantibus iniquitatem.

Cadent in retiaculum ejus peccatores : singulariter sum ego, donec transeam.

PSALMUS CXXI.

INTELLECTUS DAVID, CUM ESSET IN SPELUNCA, ORATIO.

« Voce mea ad Dominum clamavi, voce mea ad Dominum deprecatus sum ».

« Effundo in conspectu ejus orationem meam : tribulationem meam ante ipsum pronuntio ».

« In deficiendo ex me spiritum meum : et tu cognovisti semitas meas ».

« In via hac qua ambulam : absconderunt laqueum mihi ».

« Considerabam ad dexteram, et videbam : et non erat qui cognosceret me ».

« Perit fuga a me : et non est qui requirat animam meam ».

« Clamavi ad te, Domine : dixi : Tu es, spes mea, portio mea in terra viventium ».

« Intende deprecationem meam : quia humiliatus sum nimis ».

« Libera me a persequentibus me : quia confortati sunt super me ».

Educat de custodia animam meam ad confitendum nomini tuo : me expectant justii, donec retribuas mihi ».

INTELLECTUS DAVID [MS. IPSI DAVID], CUM ESSET IN SPELUNCA, ORATIO.

Voce mea [Ms. vocem meam] ad Dominum clamavi : voce mea ad Deum [Ms. Dominum] deprecatus sum.

Effundam in conspectu ejus orationem meam : et tribulationem meam ante ipsum pronuntiem.

In deficiendo in me spiritum meum : et tu cognovisti semitas meas.

In via hac qua ambulabam : absconderunt superbi laqueos mihi.

Considerabam a dextris, et videbam : et non erat qui agnosceret me.

Perit fuga a me : non est qui requirat [Ms. inquirat] animam meam.

Clamavi ad te, Domine, dixi : Tu es spes mea : portio mea in terra viventium.

Intende in [Ms. ad] orationem meam : quia [Ms. quoniam] humiliatus sum nimis.

Libera me a persequentibus me : quoniam confortati sunt super me.

Educat de carcere animam meam, ad confitendum nomini tuo, Domine.

Me expectant justii, donec retribuas mihi.

PSALMUS CXXII.

PSALMUS DAVID, QUANDO PERSEQUEBATUR EUM FILIUS EJUS.

« Domine, exaudi orationem meam, auribus percipe obsecrationem meam, in veritate tua : exaudi me in tua justitia ».

¹ Ad Palatini ms. fidem, ad stipulantibus vero Hebraeo, Graecoque ipso textu, « et » conjunctionem cum preposito ipsi obelo hinc amovimus.

² Hanc quidem « et » copulam minus recte, jure autem merito eam quae altero ab hoc hemistichio subsequitur, et in Hebraico textu non est, Palatinus ms. obelo praenotat.

³ Palatinus ms. « filius suus ». Et, « Domine » ex ; audi, etc. » praefixo de more prepositioni obelo. Subsequenti versus rescriptum sequiore manu, « in judicio », pro « judicium ».

⁴ Psalterium Veronense, « effundam ante eum precem meam : tribulationem meam in conspectu

PSALMUS DAVID [MS. IPSI DAVID] QUANDO EUM FILIUS SUUS PERSEQUEBATUR.

Domine, exaudi orationem meam, auribus percipe ³ observationem meam, in veritate tua : exaudi me in tua justitia.

ejus, annuntiabo. Dum deficit a me spiritus meus, et tu, etc. Tum, absconderunt mihi muscipulam. Considerabam in dexteram, et videbam : et non erat qui me cognosceret ». Subsequenti versus vocule « et non est », librarii oscitantia exciderunt. Tertio autem a fine, « erue me a persequentibus me : quoniam corroborati sunt, etc. » Tum, « ut confiteatur », pro « ad confitendum ». Ac demum, « me expectabunt justii, quoadquae retribuas mihi ». Maximam sane partem ad Augustianum exemplar.

¹ Idem ms. « precem meam » : et vox, « quoniam non justificabitur coram te omnis vivens ».

« Et non intres in iudicium cum servo tuo : quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens ».

« Quia persecutus est inimicus animam meam : humiliavit in terra vitam meam ».

« Collocavit me in obscuris sicut mortuos saeculi : et anxiosus est super me spiritus meus, in me turbatum est cor meum ».

« Memor fui dierum antiquorum, meditatus sum in omnibus operibus tuis : in factis manuum tuarum meditabar ».

« Expandi manus meas ad te, anima me » sicut : terra sine aqua tibi. ² DIAPSALMA ».

« Velociter exaudi me, Domine : deficit spiritus meus ».

« Non avertas faciem tuam a me : et similis ero descendentibus in lacum ».

« Audiam fac mihi mane misericordiam tuam : quia in te speravi ».

« Notam fac mihi viam in qua ambulem : quia ad te levavi animam meam ».

« Eripe me de inimicis meis, Domine, ad te confugi : doce me facere voluntatem tuam, quia Deus meus » sicut : tu ».

« Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam : propter nomen tuum, Domine, vivificabis me in aequitate tua ».

« Educes de tribulatione animam meam : et in misericordia tua disperdes inimicos tuos ».

« Et perdes omnes qui tribulant animam meam : quoniam ego servus tuus sum ».

Et ne intres in iudicio [Ms. iudicio] cum servo tuo : quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens.

Quia [Ms. quoniam] persecutus est inimicus animam meam : humiliavit in terra vitam meam.

Collocavit me in obscuro sicut mortuos saeculi : et anxiosus est in me spiritus meus, in me turbatum est cor meum.

Memor fui dierum antiquorum, et meditatus sum in omnibus operibus tuis : et in factis manuum tuarum meditabar.

Expandi manus meas ad te, anime mea sicut terra sine aqua tibi. DIAPSALMA. Velociter exaudi me.

Domine, deficit spiritus meus, ne avertas faciem tuam a me : et ero similis descendentibus in lacum.

Audiam tibi fac mane misericordiam tuam : quia [Ms. quoniam] in te speravi, Domine.

Notam mihi fac viam in qua ambulem : quia ad te, Domine, levavi animam meam.

Eripe me de inimicis meis, Domine, ad te confugi : doce me facere voluntatem tuam, quia tu es Deus meus.

Spiritus tuus bonus deducet me in viam rectam [Ms. terra recta] : propter nomen tuum, Domine, vivificabis me in aequitate tua.

Et educes de tribulatione animam : et in misericordia tua disperdes inimicos meos.

Et perdes omnes qui tribulant animam meam : quoniam servus tuus ego sum.

Tum rursus cum Augustino, « collocaverunt me in tenebris, et tedium passus est in me spiritus meus, in me conturbatum est cor meum. Memoratus sum dierum, etc. in facturis manuum tuarum meditatus sum. Extendi manus meas, etc. terra sine aqua sicut tibi ». Et « siliens » quidem, pro « sine aqua » commode aliis lectum atque expositum scio, ac do lubeus : verum, quod Veronensis psalterii editor putat, « sicut tibi », pro « tibi », (manifestum ejus codicis mendam) probatum quoque Augustino esse, ex eo quod ait, « sicut tibi possum, me irrigare non possum », commentum est ejus, qui neque istud quod diximus, glossema, neque sancti patris contextum attenderit. Demum « cito » legitur pro « velociter ».

¹ Sequior hic manus in Palatin. ms. prefixit « et » conjunctionem. Porro qui verbo « sicut » praeposuit asteriscum, in eodem ms. et Cari editione desideratur.

² Tacet Palat. ms. « diapsalma ».

³ Perperam Martian. ipsum quoque pronomen « tu », quod est luculentissime in Hebr. textu, obelo confoderat, a quo nos illud, admonente Palat. ms. atque ipsa Cari edit. exemimus. Mox, « in terra recta », pro « terram », sequiore manu repositum est in eo codice.

⁴ Ms. Veronensis. cum Augustino, quod hic loci praetermittit, « Domine », subsequenti versus interserit ad hunc modum : « Notam fac mihi, Domine, viam, in qua ingrediar, quoniam ad te levavi animam meam ». Tum solus ms. Libera me de inimicis meis, Domine, quoniam ad te confugi : doce me ut faciam voluntatem (non addito « tuam » pronomine ex librarii oscitantia) « quoniam tu es, etc. » Deinde rursus cum Augustino, « vivificabis me. In tua justitia educes de tribulatione, etc. » librarii enim manifestum est vitium, quod sequitur in eo codice, « mea » ἐπιλω, pro « animam meam ». Denique omnes tribulantes, pro « omnes qui tribulant ».

PSALMUS CXLIII.

† PSALMUS DAVID ADVERSUS GOLIATH;
 « Benedictus Dominus Deus meus : qui docet
 manus meas ad praelium, et digitos meos ad
 bellum ».
 « Misericordia mea, et refugium meum : sus-
 ceptor meus, et liberator meus » :
 « Protector meus, et in ipso speravi : qui sub-
 dit populum meum sub me ».
 « Domine, quid est homo quia innotuisti ei ?
 Aut : filius hominis quia reputas eum » ?

« Homo vanitati similis factus est : dies ejus
 sicut umbra prætereunt ».
 « Domine, inclina caelos tuos, et descende :
 tange montes, et fumigabunt ».
 « Fulgura coruscationem, et dissipabis eos :
 emitte sagittas tuas, et conturbabis eos ».
 « Emitte manum tuam de alto, eripe me, et li-
 bera me de aquis multis, de manu filiorum alieno-
 rum ».
 « Quorum os locutum est vanitatem : et dex-
 tera eorum, dextera iniquitatis ».
 « Deus, canticum novum cantabo tibi : in psal-
 terio decachordo psallam tibi ».
 « Qui das salutem regibus : qui redemisti Da-
 vid servum tuum de gladio maligno, eripe me ».
 « Et erue me de manu filiorum alienorum, quo-
 rum os locutum est vanitatem, et dextera eorum,
 dextera iniquitatis ».

« Quorum filii sicut novellæ plantationes [Ms.
 novella], in juventute sua ».
 « Filii eorum compositæ : circumornatæ, ut
 similitudo templi »

¹ Rectius in eodem ms. « psalmus » non est :
 haud autem bene reliquus sine obelo est titulus.
² Palatino ms. « qui subdis » : qui est sine
 obelo « aut » voculam subsequenti versiculo non
 recte legit.

³ Idem ms. de suo addit « et » conjunctionem,
 et in subsequentis fine versiculi « diapsalma ».
 Tum vero post alium versum sequitur manus
 rescripsit, « qui redemisti David servum suum ».
⁴ Idem ms. « in praelio, digitos meos, etc. »,
 conjunctione « et » prætermissa.

⁵ Veronens. lib. « subdit populum suum sub
 me » : paulo post, « quoniam aestimas eum. Homo
 vanitati similatus est : dies illius tanquam um-
 bra transeunt ». Neque porro addit « tuos » pro-
 nomen ad « caelos » aut « tuas » insequenti versu

[Ms. PSALMUS] DAVID AD GOLIATH.

Benedictus Dominus Deus meus : qui docet
 manus meas ad praelium, et digitos meos ad
 bellum.

Misericordia mea, et refugium meum : suscep-
 tor meus, et liberator meus.

Protector meus, et in ipso speravi : subiciens
 populum sub me.

Domine, quid est homo quod [Ms. quoniam] in-
 notuisti ei ? Aut filius hominis quoniam reputas
 eum ?

Homo vanitati similis factus est : dies ejus si-
 cut umbra prætereunt.

Domine, inclina caelos tuos, et descende : tan-
 ge montes, et fumigabunt.

Corusca coruscationes tuas et dissipabis eos :
 emitte sagittas tuas, et conturbabis eos.

Emitte manum tuam de alto, eripe me, et li-
 bera me de aquis multis, et [Ms. tac. et] de ma-
 nu filiorum alienorum.

Quorum os locutum est vanitatem : et dextera
 eorum, dextera iniquitatis.

Deus canticum novum cantabo tibi : in psal-
 terio decem chordarum psallam tibi.

Qui das salutem regibus : qui liberas David
 servum tuum de gladio maligno.

Eripe me, et libera me de aquis multis, et de
 manu filiorum alienorum.

Quorum os locutum est vanitatem : et dextera
 eorum, dextera iniquitatis.

Quorum filii sicut novellæ plantationes : stabi-
 liti a juventute sua.

Filii eorum compositæ : circumornatæ, ut
 similitudo templi.

ad « coruscationes » : legitur « disperges », pro
 « dissipabis », ut et mox, « ex alto libera me, et
 erue me » : quibus omnibus locis vix uno atque
 altero verbo cum Augustiniana lectione consonat.

⁶ Hic vero adamussim cum Augustino idem ms.
 erue me, et exime me de manu, etc. verbis,
 « de aquis multis et », repodiat. Tum altero ab
 hoc versu : « Quorum filii velut novellæ constabi-
 liti in juventute sua. Filii eorum compositæ, et
 et ornate sicut similitudo templi. Cellaria eor-
 um, etc. ex hoc in hoc. Oves eorum fœcun-
 dae multiplicantes in egressibus suis, boves eo-
 rum crassi. Non est ruina in eis » (Augustin.
 « ruina sepiis, nec exitus, neque clamor, etc. »),
 et in fine, « beatus populus, cujus Dominus Deus
 ipsius ».

« Promptuaria eorum plena : eructantia ex hoc
 in illud ».

« Oves eorum fœtos, abundantes in egressibus
 suis : boves eorum crasse ».

« Non est ruina maceræ neque transitus : ne-
 que clamor in plateis eorum ».

« Beatum ¹ dixerunt : populum, cui hæc sunt :
 beatus populus cujus Dominus Deus ejus. »

Promptuaria eorum plena : eructantia ex hoc
 in illud.

Oves eorum fœtos, abundantes in itineribus suis,
 boves eorum crasse.

Non est ruina maceræ neque transitus, neque
 clamor in plateis eorum.

Beatum dixerunt populum, cui hæc sunt :
 beatus populus cujus est Dominus Deus eorum.

PSALMUS CXLIV.

LAUDATIO IPSI DAVID.

[Aleph]. « Exaltabo te, Deus rex : et benedicam
 nomini tuo in sæculum, et in sæculum ² in sæ-
 culi ».

[Beth]. « Per singulos dies benedicam tibi : et
 laudabo nomen tuum in sæculum, et in sæcu-
 lum ³ sæculi ».

[Ghimel]. « Magnus Dominus, et laudabilis ni-
 mis : et magnitudinis ejus non est finis ».

[Daleth]. « Generatio et generatio ⁴ laudabit
 opera tua : et potentiam tuam pronuntiabunt ».

[He]. « Magnificentiam gloriæ sanctitatis tuæ
 loquentur, et mirabilia tua narrabunt ».

[Vav]. « Et virtutem terribilium tuorum dicent :
 et magnitudinem tuam narrabunt ».

[Zain]. « Memoriam abundantis suavitatis tuæ
 eructabunt, et justitia tua exsultabunt ».

[Heth]. « Miserator et misericors Dominus : pa-
 tiens, et multum misericors ».

[Teth]. « Suavis Dominus universis : et misera-
 tiones ejus super omnia opera ejus ».

[Jod]. « Consteantur tibi, Domine, omnia opera
 tua : et sancti tui benedicant tibi ».

[Caph]. « Gloriam regni tui dicent : et potentiam
 tuam loquentur ».

[Lamed]. « Et notam faciant filiis hominum po-
 tentiam tuam, et gloriam magnificentiæ regni
 tui ».

† LAUDATIO IPSI DAVID.

[Aleph]. Exaltabo te, Deus rex meus : et benedi-
 dicam nomen tuum in æternum, et in sæculum sæ-
 culi.

[Beth]. Per singulos dies benedicam te : et lau-
 dabo nomen tuum in æternum, et in sæculum sæ-
 culi.

[Ghimel]. Magnus Dominus, et laudabilis nimis :
 et magnitudinis ejus non est finis.

[Daleth]. Generatio et generatio laudabunt ope-
 ra tua : et potentiam tuam pronuntiabunt.

[He]. Magnificentiam majestatis tuæ, et sancti-
 tatem tuam loquentur : et mirabilia tua narra-
 bunt.

[Vav]. Virtutem terribilium tuorum dicent et
 magnitudinem tuam narrabunt.

[Zain]. Memoriam abundantis suavitatis tuæ
 eructabunt : et justitia tua exsultabunt.

[Heth]. Misericors et mirator Dominus : pa-
 tiens, et multum misericors.

[Teth]. Suavis Dominus universis : et misera-
 tiones ejus super omnia opera ejus.

[Jod]. Consteantur tibi, Domine, omnia opera
 tua : et sancti tui benedicant tibi.

[Caph]. Gloriam regni tui dicent : et potentiam
 tuam loquentur.

[Lamed]. Ut notam faciant filiis hominum
 potentiam tuam, et gloriam magnificentiæ
 regni tui.

¹ Fortasse rectius verbum « dixerunt », sine
 obelo in Palatino est ms. neque enim proprie
 abundat supra originales textus, Hebræum אָמְרוּ,
 aut Græcum ἐλάλησαν, uno verbo.

² Librarii oscitantia, neque Hebræica elementa
 singulis versibus præfixa neque obelum hunc, et
 qui pene sequitur altero versu, habet Palatin.

³ Sequitur in eodem cod. manus rescripsit plu-
 rimum numero « laudabunt ».

⁴ Inscrubitur in Veronensi ms. ut et penes Au-
 gustinum « laus, etc. » In textu, « exaltabo te,
 Deus meus rex, etc. » et mox « in sæculum »,

pro « in æternum », ut et postea. « laudabilis
 valde », pro nimis. Tum, « generatio et genera-
 tio laudabit opera tua, et virtutem tuam annun-
 tiabunt. Magnificentiam gloriæ sanctitatis tuæ
 loquentur, et mirabilia tua enarrabunt. Virtutem
 metendorum tuorum dicent, et magnitudi-
 nem tuam loquentur » (Augustinus « enarrabunt
 eam »). Mox « eructabunt, pro eructabunt, et lon-
 ganimis, pro patiens ». Denique, « suavis Domini-
 mus omnibus, et miserationes ejus in omnia ope-
 ra ejus ».

⁵ Idem libri, « gloriam magnitudinis decoris

[Mem.] « Regnum tuum regnum omnium sæculorum : et dominatio tua in omni generatione, et generationem ».

¹ « Fidelis Dominus in omnibus verbis suis : et sanctus in omnibus operibus suis : »
[Samech]. « Allevat Dominus omnes qui curant : et erigit omnes elisos ».

[Ain]. Oculi omnium in te sperant, Domine : et tu das escam illorum in tempore opportuno ».

[Phe]. « Aperis tu manum tuam : et imple omne animal benedictione ».

[Sadc]. « Justus Dominus in omnibus viis suis, et sanctus in omnibus operibus suis ».

[Coph]. « Prope est Dominus omnibus invocantibus eum : et omnibus invocantibus eum : in veritate ».

[Res]. « Voluntatem timentium se faciet : et deprecationem eorum exaudiet, et salvos faciet eos ».

[Sin]. « Custodit Dominus omnes diligentes se : et omnes peccatores disperdet ».

[Thav]. « Laudationem Domini loquetur os meum : et benedicit omnis caro nomen sancto ejus in sæculum, et in sæculum sæculi ».

PSALMUS CXLV.

ALLELUIA, ⁵ AGGÆI, ET ZACHARIE :

« Lauda, anima mea, Dominum, laudabo Dominum in vita mea : psallam Deo meo quandiu fuero ».

« Nolite confidere in principibus, in filiis hominum, ⁶ in quibus non est salus.

« Exhibet spiritus ejus, et revertetur in terram suam : in illa die peribunt ⁷ omnes : cogitationes eorum ».

tui, regnum tuum, regnum, etc. » et, « in omni generatione, et generatione ». Altero ab hoc versu, « confirmat Dominus omnes decedentes, et, etc. » tum, aliis duobus interpositis, « justus Dominus in omnibus viis suis : » ac deinde, « prope est Dominus omnibus invocantibus eum, omnibus qui invocant eum in veritate : denique, et preces eorum exaudiet ».

¹ Atque hunc perperam sine obelo versiculum Palatinus ms. legit.

² Aut veru prænotandum hoc est nomen « Domine », aut quod juxta Palatini ms. est fidem, ac rectius multo videtur, prorsus inducendum, quod nedum in Hebræo sed neque in Græco ipso textu resonet.

³ Asterisci notam Palatinus ms. et Cari editio

[Mem]. Regnum tuum, Domine, regnum omnium sæculorum : et dominatio tua in omni generatione, et progenie.

Fidelis Dominus in verbis suis : et sanctus in omnibus operibus suis.

[Samech]. Allevat Dominus omnes qui ruunt : et erigit omnes elisos.

[Ain]. Oculi omnium in te sperant, Domine : et tu das escam illis in tempore opportuno.

[Phe]. Aperis tu manum tuam : et imple omne animal [Ms. omnem animam] benedictione.

[Sadc]. Justus Dominus in viis suis : et sanctus in omnibus operibus suis.

[Coph]. Prope est Dominus omnibus invocantibus eum, in veritate.

[Res]. Voluntatem timentium se faciet et orationes eorum exaudiet et salvos faciet eos.

[Sin]. Custodit Dominus omnes diligentes se [Ms. eum] : et omnes peccatores disperdet.

[Thav]. Laudem Domini loquetur os meum : et benedicit omnis caro nomen sanctum ejus in æternum, et in sæculum sæculi.

ALLELUIA, ⁷

Lauda, anima mea, Dominum, laudabo Dominum in vita mea : psallam Deo meo quandiu fuero.

Nolite confidere in principibus, neque in filiis hominum, in quibus non est salus.

Exiit spiritus ejus et revertetur in terram suam : in illa die peribunt [Ms. perient] omnes cogitationes eorum.

dissimulant. Sequentis autem proxime verbi « exaudiet » præpositionem ms. de more jugulat.

⁴ Antiquarii, ut videtur, oscitantia excidit Palatino ms. vox « caro ».

⁵ Quæ obelo prænotantur, « Aggæi et Zachariæ » nomina, in Palatino ms. rectius omnino non sunt.

Atque hanc rectius paulo in præpositionem idem ms. respuit juxta originales libros.

⁶ Haud recte hic idem ms. sine obelo legit, ac de suo addit in fine « diapsalma ».

⁷ Addit Veronens. ms. « Aggæi et Zachariæ » nomina. In textu habet, « quandiu vivo », pro « fuero », et, « nolite fidere in principes, et in filios hominum, quibus non est salus : propius ad Augustinianum exemplar, ut et quæ sequuntur tribus abhinc versibus, « qui custodit veritatem

« Beatus cujus Deus Jacob adjutor ejus : spes ejus in Domino Deo ipsius qui fecit cælum et terram, mare et omnia quæ in eis sunt » :

« Qui custodit veritatem in sæculum, facit judicium injuriarum patientibus : dat escam esurientibus ».

« Dominus solvit compeditos : Dominus illuminat cæcos ».

« Dominus erigit ⁴ elisos : Dominus diligit justos. Dominus custodit advenas, pupillum et viduam suscipiet : et vias peccatorum disperdet ».

« Regnabit Dominus in sæcula : Deus tuus Sion in generationem et generationem ».

Beatus cujus Deus Jacob adjutor ejus [Ms. est] : spes ejus in Domino Deo ipsius.

Qui fecit cælum et terram, mare, et omnia quæ in eis [Ms. ea] sunt.

Qui custodit veritatem in sæculum, facit judicium injuriarum patientibus : dat escam esurientibus.

Dominus erigit elisos, Dominus solvit compeditos : Dominus illuminat cæcos, Dominus dirigit justos.

Dominus custodit advenam, pupillum et viduam suscipiet, et vias peccatorum exterminabit.

Regnabit Dominus in æternum, Deus tuus Sion in sæculum sæculi.

PSALMUS CXLVI.

ALLELUIA, ¹ AGGÆI, ET ZACHARIE :

« Laudate Dominum, quoniam bonus est psalmus : Deo nostro sit jucunda, ² decoraque : laudatio ».

« Edificans Jerusalem Dominus : dispersiones Israelis [Ms. Israel] congregabit ».

« Qui sanat contritos corde : et alligat contritiones eorum ».

« Qui numerat multitudinem stellarum : ³ et omnibus eis nomina vocat ».

« Magnus Dominus noster, et magna virtus ejus : et sapientiæ ejus non est numerus ».

« Suscipiens mansuetos Dominus : humilians ⁴ autem : peccatores usque ad terram ».

« Præcinite Domino in confessione : psallite Deo nostro in cithara ».

« Qui operit cælum nubibus : et parat terræ pluviam ».

ALLELUIA, ⁶

Laudate Dominum, quoniam bonus est psalmus : Deo nostro jucunda sit laudatio.

Edificans Jerusalem Dominus : et dispersiones Israel congregans.

Qui sanat contritos corde : et alligat contritiones eorum.

Qui numerat multitudinem stellarum : et omnibus eis nomina vocat.

Magnus Dominus noster, et magna virtus ejus : et sapientiæ ejus non est numerus.

Suscipiens mansuetos Dominus : humiliat autem peccatores usque ad terram.

Incipite Domino in confessione : psallite Deo nostro in cithara.

Qui operit cælum nubibus : et parat terræ pluviam.

in æternum, facientem judicium injuriarum accipientibus : dante (vel dantem) le escam esurientibus. Dominus solvit compeditos : Dominus erigit elisos. Dominus sapientes facit cæcos : Dominus diligit justos. Dominus custodit proselytos, orphanam et viduam, etc. Denique, « Deus tuus Sion in generatione et generationem ».

¹ Secundis curis repositum hic est « allicios », atque altero ab hoc versu, « viam » minori numero.

² Rectius in Palatino ms. et Cari editione « Aggæi et Zachariæ » nomina prorsus non adduntur. Sed neque in textu priori versiculo verbum substantivum est additur.

³ Hic vero eadem « Aggæi et Zachariæ » nomina, ut et ad subsequentes duorum psalmorum

titulos, addit Veronens. ms. In textu altero versu, « concolligens » habet pro « congregans », ac deinde cum Augustino, « vocans », pro « vocat ». Solus autem mox, « prudentia ejus, pro et sapientia, etc. » Tum iterum juxta Augustinum, « humilians » pro « humiliat. » Et, « qui cooperit cælum nubibus, et parat (ms. pensat) terræ pluviam. Qui exoriri facit in montibus, etc. Qui dat pecoribus escam, etc. » et, « corvorum qui invocant eum. Non in potentatu equi, etc. nec bene in tabernaculis viri sentiet. Bene sensit (Aug. sentiet) Dominus in timentibus eum : et in his qui sperant, etc. »

⁴ Nos « et » conjunctioni obelum præfiximus ad Hebrai textus fidem, admonente Palatino ms.